

POSTANOWIENIE

Dnia 24 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z odwołania A.S. i A. sp. z o.o.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w Warszawie

o wysokość podstawy wymiaru składek,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 24 czerwca 2025 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się A.S. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu

z dnia 12 sierpnia 2024 r., sygn. akt III AUa 499/24,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. oddala wniosek pozwanego o zasądzenie zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, wyrokiem z dnia 12 sierpnia 2024 r., oddalił apelację A.S. i A. sp. z o.o. w P. od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 30 stycznia 2024 r., oddalającego jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, I Oddział w Warszawie z dnia z 13 maja 2022 r., stwierdzającej, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe, chorobowe A.S. z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w A. sp. z o.o. stanowi od 1 czerwca 2021 r. kwota 2.240,00 zł.

W sprawie ustalono, że odwołujący się ponad kilkanaście lat pobierał wysokie wynagrodzenie od spółki z tytułu pełnienia funkcji prezesa zarządu, a składki na ubezpieczenia społeczne odprowadzane były od znacznie niższych kwot ustalanych z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę. Odwołujący się był zatrudniony w spółce na stanowisku dyrektora zarządzającego, a jego wynagrodzenie z tytułu umowy o pracę w latach 2011-2021 nie przekraczało minimalnego wynagrodzenia za pracę. W ocenie Sądu Apelacyjnego, materiał zgromadzony w sprawie wskazywał, że określona przez strony wysokość wynagrodzenia za pracę ubezpieczonego w aneksie do umowy o pracę z 1 czerwca 2021 r. w kwocie 14.200 zł brutto miesięcznie została ustalona ponad granicę płacy słusznej, sprawiedliwej i jako taka jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Ponadto ubezpieczony nie wskazał na okoliczności, które w czerwcu 2021 r. uzasadniałyby kilkukrotne podwyższenie wynagrodzenia. Odwołujący się i płatnik składek uzasadniali zmianę warunków płacy zwiększeniem obowiązków, jednakże nie przedstawiono jakichkolwiek dowodów na poparcie tego stanowiska. Sąd odwoławczy podniósł również, że podwyższenie wynagrodzenia odwołującego się miało miejsce w okresie pandemii Covid-19, gdy większość firm zmagala się z problemami finansowymi. Również sytuacja finansowa płatnika składek była w owym czasie zła, o czym świadczy zawarty z organem rentowym (w dniu 20 maja 2021 r.) układ ratalny o rozłożenie na raty składek, a także generowanie przez Spółkę (w 2020 i 2021 r.) znacznych strat. Ostatecznie Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że ubezpieczony po miesiącu od podpisania przez strony spornego aneksu, stał się długotrwale - na okres blisko roku - niezdolny do pracy.

Skargę kasacyjną wywiódł pełnomocnik odwołującego się, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oparty został na podstawie określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., to jest na przesłance oczywistej zasadności. W ocenie skarżącego, oczywista zasadność skargi kasacyjnej dotyczy w szczególności naruszenia art. 78 § 1 k.p. przez przyjęcie, że słusznym i ekwiwalentnym do wykonywanej pracy wynagrodzeniem za pracę dla osoby pełniącej funkcję prezesa zarządu w Spółce jest kwota 2.240,00 zł brutto.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniosł o jej oddalenie oraz o zasądzenie od skarżącego na rzecz organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, również w przypadku nieprzyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym - a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Oczywiście naruszenie prawa powinno być zatem rozumiane jako widoczna natychmiast, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jure, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z brzmieniem przepisów albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Skarżący jest w tym zakresie zobowiązany do sformułowania w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania odpowiednich wywodów potwierdzających tę okoliczność.

Alimentacyjny charakter świadczeń z ubezpieczeń społecznych oraz zasada solidaryzmu ubezpieczonych, na której oparty jest system ubezpieczeń społecznych, wymagają, żeby płaca - stanowiąca podstawę wymiaru składki - nie była ustalana ponad granicę płacy słusznej, sprawiedliwej i zapewniającej godziwe utrzymanie oraz żeby rażąco nie przewyższała wkładu pracy, a w konsekwencji, żeby składka nie przekładała się na świadczenie w kwocie nienależnej (uchwała Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05, OSNP 2005 nr 21, poz. 338 z glosą D. E. Lach: Wysokość wynagrodzenia jako podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe. Glosa do uchwały SN z dnia 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05, Gdańskie Studia Prawnicze - Przegląd Orzecznictwa 2006 nr 2, s. 163; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2024 r., II USK 128/23, LEX nr 3724583).

Sąd Najwyższy zwrócił też uwagę, że choć przepisy prawa ubezpieczeń społecznych w swej warstwie literalnej odnoszą wysokość składek do wypłaconego wynagrodzenia, to w rzeczywistości odwołują się do takiego przełożenia pracy i uzyskanego za nią wynagrodzenia na składkę, które pozostaje w harmonii z poczuciem sprawiedliwości w korzystaniu ze świadczeń z ubezpieczenia, udzielanych z zasobów ogólnospołecznych. Dlatego też ustalenie zbyt wysokiego wynagrodzenia za pracę może być, w konkretnych okolicznościach, uznane za nieważne jako dokonane z naruszeniem zasad współżycia społecznego, polegającym na świadomym osiągnięciu nieuzasadnionych korzyści z systemu ubezpieczeń społecznych kosztem innych uczestników tego systemu. Godziwość wynagrodzenia będąca jedną z zasad prawa pracy (art. 13 k.p.) w prawie ubezpieczeń społecznych zyskuje dodatkową wartość, bowiem na gruncie systemu ubezpieczeń istnieje silna potrzeba działania w granicach prawa wyznaczonych przez wymagający ochrony interes publiczny oraz zasadę solidarności ubezpieczonych. Godziwość wynagrodzenia odnosi się tu nie tylko do potrzeb pracownika, ale również do świadomości społecznej oraz ogólnej sytuacji ekonomicznej. W związku z tym nadmiernemu uprzywilejowaniu płacowemu pracownika, które w prawie pracy może odpowiadać swobodzie wynikającej z art. 353¹ k.c., w prawie ubezpieczeń społecznych przypisuje się, w konkretnych okolicznościach, zamiar nadużycia świadczeń przysługujących z tego

ubezpieczenia. Chodzi też o to, aby wynagrodzenie rażąco nie przewyższało wkładu pracy, a składka nie przekładała się na świadczenie co do wysokości nienależne. W szczególności odnosi się to do wysokości świadczeń z ubezpieczenia chorobowego, które nie są pochodną wkładu finansowego pracownika w system ubezpieczenia chorobowego, ale rekompensują wynagrodzenie za pracę utracone przez pracownika wskutek niezdolności do pracy z powodu choroby (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 marca 2015 r., I UK 223/14, OSNP 2017 nr 1, poz. 9; z dnia 4 marca 2021 r., II USKP 24/21, LEX nr 3158137).

Cel zawarcia umowy o pracę w postaci osiągnięcia świadczeń z ubezpieczenia społecznego nie jest sprzeczny z ustawą, ale nie może to oznaczać akceptacji dla nagannych i nieobojętnych społecznie zachowań oraz korzystania ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych, przy zawarciu umowy o pracę na krótki okres przed zajściem zdarzenia rodzącego uprawnienie do świadczenia i ustaleniu wysokiego wynagrodzenia w celu uzyskania świadczeń obliczonych od tej podstawy. Taka umowa o pracę jest nieważna w części ustalającej wygórowane, nieusprawiedliwione rzeczywistymi warunkami świadczenia pracy wynagrodzenie jako sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 9 sierpnia 2005 r., III UK 89/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 192; z dnia 18 października 2005 r., II UK 43/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 251; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2024 r., II USK 128/23, LEX nr 3724583).

Z przedstawionego orzecznictwa wynika zatem, że do naruszenia zasad współżycia społecznego w postaci świadomego zamiaru osiągania korzyści z systemu ubezpieczeń społecznych kosztem innych uczestników tego systemu, a więc do nadużycia świadczeń z ubezpieczenia społecznego w związku z przyjętą wysokością wynagrodzenia w umowie o pracę dochodzi, gdy zostaną spełnione dwie przesłanki, a mianowicie, gdy: 1) wysokość wynagrodzenia zostanie ustalona ponad granicę płacy słusznej, sprawiedliwej, zapewniającej godziwe utrzymanie i przede wszystkim rażąco przewyższającej wkład pracy; 2) nastąpi tuż przed przewidywanym zajściem ryzyka ubezpieczeniowego.

W niniejszej sprawie obie przesłanki, wobec ustaleń faktycznych, zostały spełnione, co niweczy twierdzenie skarżącego o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej.

Ocena podstawy wymiaru składek jest dopuszczalna na podstawie art. 58 § 2 i 3 k.c. Potwierdził to wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 29 listopada 2017 r. (P 9/15), w którym orzeczono, że art. 83 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 41 ust. 12 i 13, art. 68 ust. 1 pkt 1 lit. c i art. 86 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zakresie, w jakim stanowi podstawę ustalania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych innej - niż wynikająca z umowy o pracę - wysokości podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie chorobowe, jest zgodny z art. 2 w związku z art. 84 i 217 oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP. Trybunał wskazał w uzasadnieniu wyroku, że umowa o pracę jest czynnością prawną, dla oceny ważności której - w sferze prawa ubezpieczeń społecznych - Sąd Najwyższy dopuszcza, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego słusznie, stosowanie art. 58 k.c. Ujmując syntetycznie, skoro ZUS może na podstawie przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych weryfikować tytuł ubezpieczenia, to może też na podstawie 58 k.c. kontrolować wysokość podstawy wymiaru składek.

Natomiast art. 78 k.p. jest regulacją ogólną skierowaną do stron, czyli też nie określa bezpośrednio wynagrodzenia, lecz pozostawia stronom stosunku pracy ustalenie wysokości wynagrodzenia.

Sumując powyższe, Sąd Najwyższy orzekł z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c.

Sąd oddalił wniosek pozwanego o zasądzenie zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym, bowiem organ rentowy domagał się ich zwrotu wyłącznie w razie oddalenia skargi kasacyjnej, a do tego etapu procesu nie doszło. Koszty odpowiedzi na skargę kasacyjną, w której nie wskazano argumentów dotyczących przyczyn kasacyjnych (art. 398⁹ § 1 k.p.c.), uzasadniających odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie mogą być uznane - w razie odmowy przyjęcia skargi do rozpoznania - za koszty celowej obrony w rozumieniu art. 98 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. (por.

postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2014 r., II CSK 77/14, OSNC 2015 nr 7-8, poz. 91).

AGM

[SOP]